

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ПАРЛАМЕНТАРЕН ИНСТИТУТ

ПРЕЗЕМЕНИ МЕРКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ЕКОНОМСКАТА КРИЗА ПРЕДИЗВИКАНА ОД КОВИД-19 ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА И ИЗБРАНИ ДРЖАВИ ОД РЕГИОНОТ

- студија -

Марија Мицевска Лазарова

Советник – истражувач и аналитичар по современи економски системи

јуни 2020 година

СОДРЖИНА

РЕЗИМЕ	2
ВОВЕД.....	4
I. АКТУЕЛНАТА СОСТОЈБА И ПРЕЗЕМЕНИТЕ МЕРКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ЕКОНОМСКАТА КРИЗА ПРЕДИЗВИКАНА ОД КОВИД-19 ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	4
I.1 Неповолни ефекти врз домашната економија предизвикани од појавата на новата вирусна инфекција	5
I.2 Прв и втор пакет економски мерки на Владата со цел справување и ублажување на последиците предизвикани од кризата	6
I.3 Трет пакет економски мерки на Владата	9
I.4 Преземени монетарни и макро-финансиски мерки	12
II. ПРЕЗЕМЕНИ МЕРКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ЕКОНОМСКАТА КРИЗА ПРЕДИЗВИКАНА ОД КОВИД-19 ВО ЗЕМЈИТЕ ОД РЕГИОНОТ	12
II.1 РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА	12
II.1.1 Преземени фискални мерки	13
II.1.2 Преземени монетарни и макро-финансиски мерки	13
II.1.3 Ре-отворање на економијата	14
II. 2РЕПУБЛИКА СРБИЈА.....	14
II.2.1 Преземени фискални мерки	14
II.2.2 Преземени монетарни и макро-финансиски мерки	15
II.2.3 Ре-отворање на економијата	15
II.3РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА	15
II.3.1 Преземени фискални мерки	15
II.3.2 Преземени монетарни и макро-финансиски мерки	16
II.3.3 Ре-отворање на економијата	16
II. 4ЦРНА ГОРА.....	17
II.4.1 Преземени фискални мерки	17
II.4.2 Преземени монетарни и макро-финансиски мерки	18
II.4.3 Ре-отворање на економијата	18
ЛИСТА НА ИЗВОРИ	19

РЕЗИМЕ

Оваа истражувачка работа, најпрво дава осврт на неповолните ефекти врз економијата во Република Северна Македонија, предизвикани од кризата со ковид-19, како и преземените мерки од страна на Владата и Народната банка со цел ублажување на ефектите и справување со истата.

Понатаму, опфатени се уште четири избрани држави од регионот, од кои две земји членки на ЕУ (Република Словенија и Република Хрватска), а другите две земји кандидати за членство во ЕУ (Република Србија и Црна Гора). Целта е споредба на преземените фискални и монетарни мерки, како и мерките за реотворање на економиите.

Евидентно од прикажаните податоци, преземените фискални мерки се слични во сите држави и истите најчесто се однесуваат на финансиска помош за фирмите да ја одржат својата ликвидност, да ги задржат работните места и да се помогне на најранливите категории граѓани. Мерките, кои се привремени, вклучуваат субвенции за платите во приватниот сектор и кофинансирање на придонесите, особено во секторите кои се најпогодени од кризата – угостителство, трговија, транспорт, туризам (со цел фирмите да го задржат бројот на вработени); одложување на плаќањето данок; обезбедување заеми по поволни услови за стопанството, особено за малите и средните претпријатија (преку европските фондови, државни развојни фондови, ЕИБ).

Исто така, мерките опфаќаат и директна финансиска поддршка за ранливите домаќинства, освен во Србија каде што Владата обезбедила помош во висина од 100 евра за сите полнолетни граѓани. Во Република Северна Македонија предвидена е помош за студентите преку ваучер за делумно надоместување на трошоците за школарина, како и ИТ-курсеви за зголемување на вештините. Понатаму, се забележуваат и мерки кои се однесуваат на зголемување на субвенциите за електрична енергија за ранливите домаќинства (Република Северна Македонија, Црна Гора), а во Словенија и намалување на цената на електричната енергија за период од три месеци. Во Хрватска, донесена е одлука за откуп на непродадени земјоделски производи, производи од прехранбената индустрија, медицинска опрема и слични стратешки добра.

Заедничко за преземените монетарни и макрофинансиски мерки од страна на централните банки се донесените одлуки за одложување на отплатата на кредитните обврски спрема комерцијалните банки, како и намалувањето на основните каматни стапки. Исто така, централните банки овозможиле и други оплеснувања за комерцијалните банки, со цел истите да можат подобро да обезбедат кредитна поддршка на корпоративниот сектор и населението, како и одржувањето на квалитетот на кредитното портфолио.

На почетокот и средината на мај, Црна Гора и Словенија објавија успешно справување со кризата и драстично намалување на бројот на новозаболени граѓани, поради што се создале поволни услови за реотворање на нивните економии и се преземени мерки во оваа насока. Исто така и Србија и Хрватска ги реотворија своите економии во текот на мај, додека во Република Северна Македонија посериозни мерки за реотворање на економијата се преземени од почетокот на јуни.

Одлуките преземени од владите ширум светот во врска со растечката економска криза ќе имаат свои последици во годините што доаѓаат. Одлуките кои сега се носат, а најчесто се однесуваат на земање нови државни заеми и кредити, во иднина ќе ги обликуваат социјалните и економските политики на земјите. Исто така и постигнатиот напредок на глобално ниво во врска со Целите за одржлив развој на Обединетите нации (SDGs) и Агендата 2030, може да стагнира или да биде намален, како резултат на донесените одлуки поврзани со должничките прашања предизвикани од економскиот импакт на корона-вирусот. Затоа е многу важно

ваквите одлуки да не бидат само на товар на владите. Додека извршната власт најчесто ја има водечката улога во носењето такви одлуки, парламентите и пратениците низ светот треба да ја зацврстат својата легислативна и надзорна улога, со посебен осврт на финансиските последици и прашањата за јавниот долг поврзани со пандемијата.¹

¹Westminster Foundation for Democracy, Public debt, parliaments, and the pandemic <https://www.wfd.org/2020/04/14/public-debt-parliaments-and-the-pandemic/> (пристапено на 15.4.2020)

ВОВЕД

Предмет на оваа истражувачка работа се преземените економски мерки за справување со кризата предизвикана од ковид-19 во Република Северна Македонија и избрани држави од регионот – Република Словенија, Република Србија, Република Хрватска и Црна Гора.

Здравствената пандемија со која се соочува светот од почетокот на 2020 година, предизвика една од најголемите глобални финансиски кризи, која според процените ќе биде и поголема и поразлична од глобалната финансиска криза која се случи пред само една декада. Оваа криза претставува голем шок за сите светски економии и истата ќе резултира со тешки социоекономски последици. Економската неизвесност на глобално ниво е голема, поради што економиите ќе доживеат рецесии од историски размери, и покрај брзото и сеопфатно реагирање од страна на многу држави.

Истражувачката работа е изработена како компаративен преглед и истата е поделена на две глави. Во првата глава е даден осврт на неповолните ефекти врз домашната економијата предизвикани од појавата на новата вирусна инфекција; фискалната политика на Владата и усвоените економски мерки, како и усвоените монетарни и макрофинансиски мерки од страна на Народната банка. Понатаму, во втората глава се прикажани преземените фискални, монетарни и макрофинансиски мерки, како и мерките за реотворање на економиите во Република Словенија, Република Србија, Република Хрватска и Црна Гора.

Оваа истражувачка работа е изработена **по сопствена иницијатива**, согласно *Правилникот за вршење на надлежностите на Парламентарниот институт*.

I. АКТУЕЛНАТА СОСТОЈБА И ПРЕЗЕМЕНИТЕ МЕРКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ЕКОНОМСКАТА КРИЗА ПРЕДИЗВИКАНА ОД КОВИД-19 ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Глобалната пандемија ја погоди и домашната економија. Во услови кога Претседателот на Република Северна Македонија утврди постоење вонредна состојба², а потоа се донесе и политичка одлука за одложување на парламентарните избори кои требаше да се одржат на 12 април, целосната надлежност за носење важни економски одлуки ја сноси Владата, така што ѝ се овозможи надлежноста предвидена со Устав да донесува уредби со законска сила за време на вонредна состојба.

Кога станува збор за спроведувањето на фискалната политика, а поради неопходните корекции на приходната и расходната страна на Буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година, Владата на средината на мај усвои ребаланс на Буџетот, со цел да ги финансира мерките за надминување на последиците од кризата предизвикана од ковид-19 и да го забрза процесот на опоравување на економијата. Со ребалансот приходната страна на Буџетот се намалува за 11,5% и истата изнесува 196,8 милијарди денари, додека расходната страна се зголемува за 1,4% и истата изнесува 242,9 милијарди денари. Буџетскиот дефицит е проектиран на 6,8%, односно истиот е зголемен

² Првата вонредна состојба е прогласена на 18 март 2020 година („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр.68/20). Вонредната состојба е продолжена уште 3 пати.

од 17,4 милијарди денарина 46,2 милијарди денари.³ Според Министерството за финансии, финансирањето на буџетскиот дефицит ќе се сервисира со поволни средства од меѓународни финансиски институции, повлекување на средства на домашен пазар преку државни хартии од вредност, како и со издавање еврообврзница на меѓународниот пазар на капитал. Очекувањата за економскиот раст се -3,4%.⁴

Согласно ова, **Владата ја издаде новата, седма по ред, еврообврзница во износ од 700 милиони евра**, со која треба да се финансира недостатокот на финансиски средства во државниот Буџет. Рочноста на еврообврзницата е шест години, додека каматната стапка по која е издадена изнесува 3,675%.⁵

Република Северна Македонија доби **финансиска помош од Европската Унија** во износ од 160 милиони евра, за ублажување на потенцијалните неповолни ефекти врз економијата.⁶

Исто така, и Меѓународниот монетарен фонд одобри финансиска поддршка за нашата земја, преку Инструментот за брзо финансирање, во износ од околу 176 милиони евра. Преку овој инструмент се овозможува исклучително брз и поволен пристап до финансиски средства од ММФ, во услови кога економија со здрави фундаменти е погодена од надворешен, неочекуван и привремен шок.⁷

I.1 Неповолни ефекти врз домашната економија предизвикани од појавата на новата вирусна инфекција⁸

Неизвесноста на меѓународното економско окружување, особено кај најголемите трговски партнери на Република Северна Македонија, предизвика значителен пад на надворешната побарувачка на земјата во 2020 година, главно во вториот квартал, што резултира со **намалување на извозот, но и на услугите поврзани со активноста на преработувачката дејност**. Оттука, се очекува извозот на стоки и услуги да забележи пад од 16,8% на реална основа. Исто така, се очекува намалување и на увозната побарувачка за 15,8% на реална основа.

Понатаму, друга појава се **економските импликации врз услужниот сектор, особено транспортот, угостителството, туризмот и прометот. Ваквата појава влијае врз пазарот на работна сила и соодветно врз расположливиот доход на домаќинствата и нивната потрошувачка и инвестиции, како и на инвестициската активност на деловните субјекти**. Предвидениот пад на приватните трансфери од странство и на странските директни инвестиции влијаат кон дополнително надолно прилагодување на потрошувачката и инвестициите. Притоа, Владата очекува преземените

³ Извор: Изменување и дополнување на Буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година - ребаланс („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 126/20)

⁴ Интернетска страница на Министерството за финансии - Известување за донесен ребаланс на Буџетот за 2020 година <https://finance.gov.mk/mk/node/8755> (пристапено на 19.5.2020)

⁵ Интернетска страница на Министерството за финансии - Известување за издадена еврообврзница <https://finance.gov.mk/mk/node/8786> (пристапено на 26.5.2020)

⁶ Покрај финансиската помош за Република Северна Македонија, ЕУ обезбеди помош и за другите држави од регионот и тоа: 180 милиони евра за Албанија; 250 милиони евра за Босна и Херцеговина; 100 милиони евра помош за Косово и 60 милиони евра помош за Црна Гора. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_716 (пристапено на 26.5.2020)

⁷ Интернетска страница на НБРСМ - Одлука на ММФ: Нашата земја доби финансиска поддршка од околу 176 милиони евра <http://nbrm.mk/ns-newsarticle-soopstenie-1142020.nspx> (пристапено на 17.4.2020)

⁸ Прикажаните податоци во оваа глава произлегуваат од Изменувањето и дополнувањето на Буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година - ребаланс („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 126/20)

фискални антикризни мерки да ги ублажат последиците врз пазарот на работна сила и врз доходот на домаќинствата, а со тоа и врз нивната потрошувачка. Како резултат на ова, **предвидено е приватната потрошувачка да забележи пад од 3,3%, а бруто-инвестициите да се намалат за 9,6% на реална основа.**

Кога станува збор за **јавната потрошувачка**, се очекува истата да има позитивен придонес врз економскиот раст, главно како резултат на зголемените расходи (плати, стоки и услуги) во здравствениот сектор, односно **предвидено е истата да забележи реален раст од 2,7%.**

Согласно ваквите проекции, се очекува пад од 3,4% на целокупната економска активност во 2020 година. Ефектите од кризата со корона-вирусот се очекува да бидат најголеми во вториот квартал од 2020 година. Во третиот квартал се предвидува забавување на контракцијата на економската активност, додека во четвртиот квартал се очекува постепено закрепнување на економијата.

Од друга страна, доколку пандемијата се провлече и во втората половина на годината, тоа ќе резултира со задржување на рестриктивните мерки поврзани со корона-вирусот, како и понатамошни негативни ефекти предизвикани од меѓународното окружување и глобалните синџири на снабдување и оттука посилен пад на извозната активност, потрошувачката и инвестициите.

1.2 Прв и втор пакет економски мерки на Владата со цел справување и ублажување на последиците предизвикани од кризата⁹

Мерка 1– Обезбедување минимална плата од 14.500 денари месечно по вработен за април и мај, за компаниите погодени од кризата или субвенционирање 50% од трошоците за придонеси за секој вработен.¹⁰

Мерка 2 – Помош за спортистите - 14.500 денари за април и мај, директни средства за спортистите и спортските работници за да се зачуваат нивните работни места. Оваа финансиска поддршка се обезбедува од Буџетот на Република Северна Македонија и се исплаќа врз основа на статус на вработен или ангажиран со договор на лице во клубови и национални спортски федерации, кои имаат решение за вршење дејност спорт.¹¹

Мерка 3 – Помош за уметниците преку обезбедување минимална плата за април и мај за 141 самостоен уметник, како и придонеси преку Министерството за култура.¹²

Мерка 4 – Паричен надоместок за граѓаните што останале без работа поради кризата, согласно работниот стаж преку Агенцијата за вработување, со што право на паричен надоместок има невработено лице кое било во работен

⁹Првиот и вториот пакет економски мерки на Владата се донесени последователно. Извор: <https://vlada.mk/ekonomski-merki-covid19> (пристапено на 16.4.2020)

¹⁰Владата на Република Северна Македонија донесе Уредба со законска сила за изменување на Уредбата со законска сила за финансиска поддршка на работодавачите од приватниот сектор погодени од здравствено-економската криза предизвикана од вирусот ковид-19, заради исплата наплатите за април и мај 2020 година.

¹¹Донесена е Уредба со законска сила за изменување на Уредбата со законска сила за финансиска поддршка за спортисти, стручни лица од областа на спортот и спортска администрација за времена вонредната состојба.

¹²Владата донесе Уредба со законска сила за финансиска поддршка на самостојните уметници за време на вонредната состојба.

однос најмалку девет месеци непрекинато или 12 месеци со прекин во последните 18 месеци.¹³

Мерка 5 – Сите избрани и именувани функционери да примаат минимална плата од 14.500 денари во април и мај 2020 година. Владата донесе Уредба со законска сила за изменување и дополнување на Уредбата со законска сила за определување на висината на платата на избраните, именуваните и назначените лица во јавниот сектор за време на вонредна состојба, но Уставниот суд со Одлука ја поништи ваквата Уредба.¹⁴

Мерка 6 - Претседателите и членовите на управни и надзорни одбори на јавни институции да не примаат надомест за време траење на кризата. Претседателите и членовите на управни и надзорни одбори на јавни институции од извршната и локалната власт, како и претседатели и членови на советите на општините, и претседатели и членови на комисии формирани од извршната и локалната власт кои се истовремено некаде вработени, нема да земаат никаков надоместок додека трае кризата. Одлуката ќе важи додека Владата не донесе одлука за престанок на истата. Оваа мерка не се однесува за лицата што се невработени, и за кои овој им е единствен приход.¹⁵

Мерка 7 – Обезбедување парична помош за домаќинствата и енергетски додаток за корисниците на социјална заштита. Минималната гарантирана помош за април и мај ќе се утврдува врз основа на вкупната просечна висина на сите приходи на сите членови на домаќинството по сите основи сметано само од последниот месец, наместо од три месеци.¹⁶

Мерка 8 – Запирање, односно суспендирање на Законот за извршување до крајот на јуни 2020 година, согласно што извршителите се должни да запрат со преземање на какви било извршни дејствија. Работодавците на должниците и носителите на платен промет се должни да запрат со постапување по издадени налози од страна на извршителите до крајот на јуни. Ова не важи само во случаи кога парите се веќе легнати на сметка на извршителите и тие ќе можат да ги префрлат парите на доверителите и во случаи кога се работи за алиментација за дете кон самохрани родители.

Мерка 9 – Одложување на кредитите кај банките. Со донесената Уредба за начинот на промена на договорни услови на кредитните изложености кај банките и штедилниците, се овозможи банките да ги одложат кредитите на своите клиенти без потпишување анекси и без одење на шалтер и во физичките локации на банките. Секоја банка донесе своја одлука и ги извести клиентите за условите за пролонгирање на отплатите за период од 3 до 6 месеци.¹⁷

Мерка 10 – Намалување на ратата и репрограмирање на кредитите кај финансиските друштва и лизинг-компаниите, со која се дава можност за репрограмирање на кредитите на физичките лица со намалување на ратите во следните три месеци за 70% од ратата и со продолжување на рокот за отплата

¹³Донесена е Уредба со законска сила за примена на Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност за време на вонредна состојба. Агенцијата за вработување извести дека во периодот од 1 март до 30 април 2020 година, се поднесени околу 3900 барања за остварување паричен надоместок во случај на невработеност.

¹⁴Одлука У.бр.44/2020 и У.бр.50/2020 <http://ustavensud.mk/?p=19241> (пристапено на 17.5.2020)

¹⁵Донесена е Уредба со законска сила за изменување и дополнување на Уредба со законска сила за ограничување на исплата на додатоци и надоместоци наплата за вработените во јавниот сектор.

¹⁶Донесена е Уредба со законска сила за примена на Законот за социјалната заштита за временна вонредната состојба.

¹⁷Уредбата беше усвоена од Владата на 26.3.2020 година.

за најмалку 90 дена од доспевањето. За кредитите кај правните лица ќе се одлучува индивидуално со предлагање на најсоодветни поволности согласно потребите на компаниите. Нови договори за кредити да се одобруваат со 3 месеци грејс-период. Законската затезна камата која досега изнесуваше 51%, сега да се намали на 31%, додека останатите трошоци кои друштвата ги наплаќаат се ограничуваат на 20% од одобриениот кредит.

Мерка 11 – Одложување на плаќањето закуп за корисниците на социјалните станови за сите корисници.

Мерка 12 – Дополнителни бескаматни кредити за фирмите од нови 8 милиони евра преку Развојната банка на Република Северна Македонија, за микро, мали и средни претпријатија со висина во зависност од бројот на вработени. Максималниот износ на кредитот не може да биде повисок од 5.535.000 денари, односно 90.000 евра, а минималниот износ на кредитот не може да биде понизок од 184.500 денари, односно 3.000 евра. Кредитите се одобруваат со рок на отплата до 3 години со вклучен грејс-период од 12 месеци и кварталниот плати и истите се бескаматни.

Мерка 13 - 50 милиони евра кредити од Развојната банка на Република Северна Македонија пласирани преку комерцијалните банки за заштита на ликвидноста на компаниите, во рамки на тековниот договор за заем од Европската инвестициска банка.

Мерка 14 – Забрането отворање стечајни постапки за време на кризата и шест месеци по кризата.

Мерка 15 – Задолжително користење на првиот дел од годишниот одмор за 2020 година, односно задолжително доискористување на годишниот одмор од минатата година заклучно со мај 2020 година, кој ќе се одобрува од работодавачот.¹⁸

Мерка 16 – Формирање солидарен ковид-19 фонд. Владата објави сметка за донации за помош и поддршка за справување со кризата предизвикана од корона-вирусот

Мерка 17 – Намалување на авторските хонорари за 50% за лицата кои по било кој основ се ангажирани од страна на државните институции, а кои истовремено се вработени на друго место. Оваа мерка не се применува доколку лицето е невработено и примањата од авторскиот договор му се единствени примања.

Мерка 18 – Непречен транспорт на стока, на патниот сообраќај и олеснување на работата на компаниите од градежниот сектор за време на вонредната состојба.¹⁹

Мерка 19 – Поддршка за одржување на економската активност и извозот, согласно што Владата и Царинската управа презеле конкретни мерки во областа на прекуграничната трговија со цел одржување на економската активност.

Мерка 20 – Финансиска поддршка за април и мај 2020 година во износ од 14.500 денари месечно за физичките лица кои вршат самостојна дејност.²⁰

¹⁸Донесена е Уредба со законска сила за примена на Законот за работните односи за време на вонредната состојба.

¹⁹Владата донесе уредби со законска сила со цел транспортниот сектор подобро да го организира работењето и да се обезбеди непречен транспорт на стока, како и за олеснување на работата на компаниите од градежниот сектор во услови на времетраење на вонредната состојба.

Мерка 21 - Субвенционирање 50% од придонесите за април, мај и јуни 2020 година, за вработените во компании од секторите туризам, транспорт, угостителство и други погодени компании од корона-вирусот.²¹

Мерка 22 – Замрзнување на цените на лимон, портокал, мандарини, грејпфрут и кlementина (до 30 април 2020 година), со цел да се надмине злоупотребата на состојбата на пазарот и да се заштитат потрошувачите во услови на зголемена побарувачка на овие производи.

Мерка 23 – Забрана за извоз на пченица и брашно до 30 април 2020 година, со можност за продолжување доколку состојбата со пандемијата го бара тоа.²²

Мерка 24 - Замрзнување, пролонгирање или репрограмирање на кредитите за граѓаните и фирмите погодени од корона-кризата.²³

Мерка 25 – Ослободување од плаќање на износот на аконтациите на данокот на личен доход и на износот на аконтациите на данок на добивка за март, април и мај 2020 за правните лица кои вршат угостителска дејност, дејност на туризам или транспорт и други обврзници, кои имаат претрпено штети во своето работење поради спроведување на мерките за справување со ковид-19.

I.3 Трет пакет економски мерки на Владата

Согласно Владата, вредноста на мерките од третиот пакет изнесува 355 милиони евра и преку нив ќе бидат опфатени 730.000 корисници. Со овој пакет, вкупната помош за економијата од трите сета мерки изнесува 550 милиони евра или 5.5% од БДП.²⁴

Мерка - Платежна картичка вредна 9.000 денари за македонски производи и услуги за околу 100.000 граѓани. Оваа мерка е достапна за сите невработени лица, баратели на работа кои немаат месечни приходи над 15.000 денари, како и за примателите на гарантирана минимална помош. Целта на мерката е зголемување на куповната моќ на дел од граѓаните, зајакнување на домашната потрошувачка со фокус на домашни производи и услуги, зголемување на безготовинските плаќања и со тоа намалување на сивата економија. Платежната картичка може да се користи само за домашни компании, производи и услуги и во определен период од 30 дена. Вредноста на мерката е 16 милиони евра.

Мерка - Ваучер за домашен туризам од 6.000 ден и домашна платежна картичка од 3.000 денари за околу 100.000 граѓани. Целта на мерката е граѓаните да летуваат во државата, со цел зајакнување на домашниот туризам. Мерката ги опфаќа сите вработени граѓани што примаат нето плата помала од

²⁰Владата донесе Уредба со законска сила за финансиска поддршка на физички лица кои вршат самостојна дејност погодени од здравствено-економската криза предизвикана од корона-вирусот ковид-19 за време на вонредна состојба. Барателот на финансиска поддршка поднесува Барање за финансиска поддршка за исплата на финансиски средства до Управата за јавни приходи.

²¹Донесена е Уредба со законска сила за субвенционирање на исплата на придонеси од задолжително социјално осигурување за време на вонредна состојба.

²²Со цел да не се нарушат состојбите на пазарот и да се обезбедат доволни количини на брашно во земјата во услови на зголемена побарувачка на пазарот за овие производи и во услови на ограничен увоз на брашно, Владата донесе Одлука за изменување и дополнување на Одлуката за ограничување на извозот на пченица и наполица и брашно од пченица или наполица со тарифните ознаки 1001 19 00 00, 1001 91 90 00 и 1001 99 00 00 и 1101 00.

²³Донесена е Уредба со законска сила за начинот на промена на договорни услови на кредитни изложениости кај банките и штедилниците со која се овозможува банките и штедилниците на повеќе начини да им го олеснат финансискиот товар на граѓаните и фирмите погодени од корона-кризата.

²⁴Интернетска страница на Владата на Република Северна Македонија - Известување за третиот пакет економски мерки <https://vlada.mk/node/21424> (пристапено на 18.5.2020)

15.000 денари месечно и немаат други приходи. Ваучерот може да се користи во домашните хотели и други сместувачки капацитети, додека со платежната картичка се поттикнува купување домашни производи и услуги.

Мерка - Парична поддршка за млади до 6.000 денари, платежна домашна картичка од 3.000 денари и ваучери за кофинансирање за обуки за ИТ и дигитални вештини. Според Владата, целта на мерката е непречено продолжување на образовниот процес и обезбедување куповна моќ, како придонес кон студентскиот и ученичкиот стандард. Мерката опфаќа ваучери од најмногу 6.000 денари за партиципација во Универзитет или за сместување во студентски, ученички домови и регистрирани сместувачки капацитети за студенти и средношколци кои доаѓаат од семејства со ниски приходи. Мерката вклучува и платежна картичка за млади, во вредност од 3.000 денари за домашни производи и услуги.

Исто така, мерката опфаќа и ваучери до 30.000 денари за кофинансирање на обуки, тренинзи и курсеви за ИТ и дигитални вештини за млади, со цел стекнување знаења и вештини од информатичката технологија. Предвидено е мерката да опфати 100.000 млади граѓани, а за нејзино спроведување се предвидени 12 милиони евра.

Мерка - Викенд без ДДВ за сите граѓани. Според Владата, целта на мерката е преку поевтини цени за граѓаните, да се поттикне потрошувачка и раст на приходите во одредени продажни сектори како што се: продавници за гардероба, бела техника, мебел, санитарија, школски прибор и книги. Процените се дека ваквата мерка ќе придонесе за дополнителен приход од 20 милиони евра во стопанството.

Мерка - Паричен надоместок за сите лица кои останале без работа во периодот од 11 март до 30 април 2020. Целта на мерката е можност за паричен надоместок на сите лица кои ја изгубиле својата работа, вклучувајќи ги и оние кои го прекинале својот работен однос преку писмена изјава, спогодбено или добиле отказ од работодавачот.

Мерка - Бескаматни кредити за фирми преку Развојната Банка на Република Северна Македонија, во вредност од 31 милиони евра - поддршка за жените, младите и дигитализацијата во бизнисот. Според Владата, оваа бескаматна кредитна линија ќе биде достапна за сите микро и мали компании, а истата ќе понуди и 30% грант (неповратни средства) за оние компании кои се водени или основани од жени или вработуваат млади лица, се извозно ориентирани или воведуваат иновација и дигитализација во нивното работење.

Мерка - Државна гаранција за комерцијални кредити и за обезбедување на царинскиот долг. Државата става на располагање финансиски средства за поддршка на старт-ап, мали и микрокомпаниии преку комерцијални банки со 10 милиони евра иницијален капитал за полесен пристап до финансиски средства, преку преземање на дел од кредитниот ризик. Исто така, со 3 милиони евра државна гаранција за обезбедување на царинскиот долг, Владата планира да го поддржи извозот и да го олесни пристапот на сировини за преработка на македонските компании во износ од околу 25 милиони евра, преку Развојната банка на Република Северна Македонија.

Мерка - Нови 25 милиони евра за приватниот сектор, за нови пазари, конкурентност и модернизација на процесите. Планирано е мерката да се спроведе согласно Законот за финансиска поддршка на инвестиции со 25

милиони евра преку програмата за зајакнување на конкурентноста на индустријата.

Мерка - Дигитална платформа за нови пазари за текстилните компании. Согласно Владата, со финансиска поддршка од 1 милион евра ќе им се помогне на текстилните компании да креираат платформа на која ќе може да ги пласираат своите производи на нови пазари.

Мерка - Поддршка за развој на домашни стартап продукти и услуги преку Фондот за иновации и технолошки развој. Мерката опфаќа нови 1,6 милиони евра за развој на иновативни продукти и услуги преку ФИТР, како и трансформирање на туристичкото село во скопско Нерези во стартап село.

Мерка - Кофинансирање настани и конференции со 50% финансиска поддршка од државата најмногу до 30.000 денари. Се планира со финансиска помош од 245.000 евра да им се помогне на компаниите преку субвенционирање 50% од трошоците за организација на настани, обуки и конференции, до максимален износ од 30.000 денари.

Мерка - Поддршка на аграрниот сектор со 5 милиони евра преку Развојната банка. Мерката е наменета за микро, мали и средни претпријатија кои вршат примарно производство, преработувачи и извозници на примарни и преработени земјоделски производи.

Мерка - Платежна картичка за субвенционирање на 50% од зелената нафта за земјоделците. Според процените на Владата, мерката треба да опфати околу 50.000 земјоделци, а нејзината вредност е 4,6 милиони евра.

Мерка - Стимулирање на преработувачите на грозје за производство на нови продукти. Целта на мерката е стимулирање на преработувачите на грозје и винариите да произведуваат алкохолен дестилат кој ќе се користи од страна на домашните хемиски компании за производство на средства за дезинфекција. Финансиската поддршка ќе изнесува 3,5 милиони евра, во следните три години.

Мерка - Овозможување јавни приватни партнерства во лозарството и тутунскиот сектор, што значи поддршка на модернизирањето и ставање во функција на капацитети во производство на преработки од тутун и грозје со цел понатамошно уште посилно развивање на лозарството и тутунскиот сектор, како земјоделски гранки кои се повеќе и повеќе извозуваат.

Мерка - Долгорочен закуп на пасишта, со која ќе се овозможи издавање на пасиштата на долгорочен закуп и со што сточарите ќе имаат на располагање околу 500.000 хектари пасишта за напасување на добитокот.

Мерка - Окрупнување на земјоделското земјиште и поголема конкурентност. Според најавата на Владата, оваа мерка ќе овозможи ставање во функција на целокупното земјоделско земјиште и поттикнување домашно земјоделско производство, но и нови инвестиции во овој сектор.

Мерка - Програма за финансирање микро земјоделски компании. Владата планира финансирање стартап семејни винарии и фарми на кои ќе им бидат достапни грантови до 10.000 евра за опрема за преработка, но и за маркетинг на растителни, млечни и месни производи. Вредноста на мерката е 3 милиони евра.

Мерка за модернизација на земјоделството преку кредит на Светската банка од 50 милиони евра, со цел зголемување на конкурентноста и профитабилноста.

I.4 Преземени монетарни и макрофинансиски мерки

Народната банка реагираше брзо и на средината на март донесе одлука за намалување на основната каматна стапка за 0,25 проценти поени, со што таа изнесува 1,75% и треба да придонесе за намалување на цената на финансирање преку кредити од банките. Целта е да се овозможи одржување на кредитниот циклус и ублажување на ефектите од негативниот шок врз домашната економија, особено врз ликвидноста на корпоративниот сектор, иако ликвидносниот потенцијал со кој располагаат банките е висок.²⁵

Понатаму, Советот на Народната банка донесе и други мерки:²⁶

1. **Одлука за изменување на Одлуката за задолжителната резерва**, со која повторно се става во функција нестандартната мерка кај задолжителната резерва и се овозможува намалување на основата за обврската на задолжителната резерва во денари на деловните банки за износот на новоодобрените и реструктурираните кредити одобрени на претпријатијата во дејности коишто согласно со информациите од Владата ќе бидат најпогодени од ширењето на ковид-19. Се очекува мерката да поттикне непречена кредитна поддршка по поволни услови од страна на банките за најпогодените сектори.
2. **Одлука за изменување на Одлуката за методологијата за управување со ризиците**, со која се одложува рокот во кој банките треба да го достават првиот извештај за процесот на утврдување интерна ликвидност и наместо до 31 мај, оваа обврска треба да се исполни до 30 септември 2020 година. Со ова регулаторно олеснување, на банките и нивните тимови им се остава простор за поголема фокусираност на обезбедувањето кредитна поддршка на корпоративниот сектор и населението, како и одржувањето на квалитетот на кредитното портфолио.
3. **Одлука со којашто се укинуваат провизиите за подигање и враќање на готовината во централниот трезор на Народната банка**. Со ова се елиминираат сите трошоци за подигнување и враќање ефективни пари. Ваквите промени придонесуваат за поддршка на процесот на управувањето со готовината преку минимизирање на евентуалните ризици од пренесување на заразата преку овој канал.

II. ПРЕЗЕМЕНИ МЕРКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ЕКОНОМСКАТА КРИЗА ПРЕДИЗВИКАНА ОД КОВИД-19 ВО ЗЕМЈИТЕ ОД РЕГИОНОТ

II.1 РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА²⁷

Според економските проекции реалниот раст на БДП ќе има пад од 2.4% во 2019 година на -8% во 2020 година. Властите спроведоа сет на мерки со цел ублажување на ефектите на кризата од корона-вирусот врз луѓето и бизнисите.

²⁵Интернетска страница на НБРСМ - Вонредна седница на КОМП: Донесена одлука за намалување на основната каматна стапка на Народната банка на нивото од 1,75% <http://nbrm.mk/ns-newsarticle-soopstenie-1632020.nspix> (пристапено на 29.5.2020)

²⁶Интернетска страница на НБРСМ - Советот на Народната банка донесе неколку одлуки за поддршка на економијата <http://nbrm.mk/ns-newsarticle-soopstenie-1832020.nspix> (пристапено на 29.5.2020)

²⁷Сите прикажани податоци за Република Словенија се преземени од интернетската страница на Меѓународниот монетарен фонд. IMF - POLICY RESPONSES TO COVID-19 <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19> (пристапено на 20.5.2020)

II.1.1 Преземени фискални мерки

Владата на Словенија усвои пакет мерки за стимулирање на економијата во вредност од 1 милијарда евра, односно 2.2% од словенечкиот БДП. Како дел од економскиот стимулативен пакет во износ од 1 милијарда евра (2.2% од БДП) објавен на 9 март, властите усвоиле даночни и потрошувачки мерки вклучувајќи:

1. Даночни ослободувања за период до 24 месеци или плаќање на данокот на рати во период од 24 месеци;
2. Субвенции за плати за работници кои не работат поради пандемијата и за граѓани во карантин (вредност на мерката околу 50 милиони евра);
3. Државна гаранција и кредитни линии достапни за финансиска помош на засегнатите бизниси, особено малите и средните претпријатија (вредност на мерката околу 600 милиони евра).

Дополнително, Владата донела уредба за намалување на цените на електричната енергија за период од три месеци, со цел ублажување на ефектот од пандемијата. Понатаму, со носењето итен закон на Владата ѝ се овозможиле поголеми надлежности во користењето на буџетските фондови, вклучувајќи и трошења за здравството.

На почетокот на април, Парламентот одобрил **нов економски стимулативен пакет** во износ од 3 милијарди евра (6.7% од БДП), кој исто така консолидирал некои претходно донесени мерки. Мерките вклучувале селективни даночни изземања и кофинансирање на социјалните придонеси, зголемени субвенции за плати, привремени поддршка на приходот на ранливи категории, бонуси за здравствените работници, како и кредитни линии и заеми за претпријатијата.

На крајот на април, Парламентот усвоил **уште еден пакет мерки** во износ од 2 милијарди евра (4.5% од БДП), со цел обезбедување гаранција за бизнисите и измени на претходно донесените мерки за бенефитите да бидат достапни за поголем број бизниси.

На крајот на мај, Владата го усвоила **третиот пакет мерки** во износ од 1 милијарда евра, со цел поддршка на закрепнувањето на економијата, вклучувајќи и субвенции за скратено работно време, ваучери за туризам и заеми за ликвидност.

II.1.2 Преземени монетарни и макрофинансиски мерки

Европската централна банка ја поддржала словенечката монетарна политика преку дополнителни вложувања во средства во износ од 120 милијарди евра до крајот на 2020 година (преку постоечката програма АПП) и обезбедување привремени дополнителни аукции на привремени средства со целосно покритее и фиксна камата за ликвидност, по каматна стапка за депозити и подобри услови на постојните таргетирани долгорочни операции за рефинансирање, која ќе трае помеѓу јуни 2020 година и јуни 2021 година. Натамошните мерки вклучуваат дополнителна програма од 750 милијарди евра за купување средства во хартии од вредност од приватен и јавен сектор (Pandemic Emergency Purchase Program, PEPP) до крајот на 2020 година, проширен опсег на достапни средства во рамки на корпоративната секторска програма (CSPP) и олабавување на стандардите за колатерали за рефинансирани операции во Евро системот (MROs, LTROs, TLTROs).

Банкарската супервизија на ЕЦБ, исто така, одлучи да примени, на привремена основа, флексибилност во барањата за класификација и очекувањата за загуби

од ризични пласмани кои се обезбедени со државни гаранции и мораториуми во јавниот сектор, како последица од ковид-19 и препорача банките да избегнуваат претпоставки кои се наклонети циклично за утврдување на очекувањата за загуби.

II.1.3 Реотворање на економијата

Како резултат на постигнатиот напредок во спречување ширење на вирусот и скринингот на населението, словенечката Влада започнала со постепено отворање на економијата. Првично со дозвола за ограничен меѓуградски превоз и јавен транзит во поддршка на индустријата (кон средината на април), а потоа отворање и на некои услужни дејности, движејќи се кон целосно отворање на јавниот транзит, училиштата и одржување некои спортски активности до крајот на мај. Во овој процес, властите издале детални водичи за спроведување превентивни мерки. На 15 мај 2020 год., Словенија стана првата земја членка на ЕУ која прогласи крај на пандемијата, но некои рестриктивни мерки за заштита продолжуваат да важат и понатаму.

II. 2 РЕПУБЛИКА СРБИЈА²⁸

II.2.1 Преземени фискални мерки

Преземените фискални мерки од страна на српските власти досега се во висина од 353 милијарди српски динари (околу 3 милијарди евра) или 6.5% од БДП. Клучните мерки опфаќаат:

1. Зголемување на платите во здравствениот сектор за 10% (мерка во вредност од 13 милијарди српски динари или околу 110 милиони евра) и зголемување на трошењата во здравствениот сектор (26 милијарди динари или околу 221 милиони евра);
2. Еднократна финансиска помош за сите пензионери (мерка во вредност од 7 милијарди динари или околу 59 милиони евра);
3. Паричен трансфер во износ од 100 евра за секој граѓанин над 18 години (мерка во вредност од 65 милијарди динари или околу 552 милиони евра);
4. Одложување на плаќањето на даноци на трудот и социјални придонеси за сите компании во приватна сопственост за период од три месеци, со можност за отплаќање на 24 рати започнувајќи од 2021 година (мерка во вредност од 100 милијарди динари или околу 850 милиони евра);
5. Одложување на плаќањето данок на добивка во вториот квартал од 2020 година (мерка во вредност од 21 милијарди динари или околу 178 милиони евра) и
6. Субвенции за плати, вклучувајќи исплата на минимална плата за сите вработените во сите мали и средни претпријатија за период од три месеци (мерка во вредност од 93 милијарди српски динари или околу 790 милиони евра) и исплата во висина од 50% од нето минималната плата за три месеци за вработени во големи компании од приватниот сектор и за вработени кои не работат поради кризата (мерка во вредност од 4 милијарди динари или околу 34 милиони евра).

Другите мерки вклучуваат три месечен мораториум за извршување и камати за даночни долгови и намалување за 10 процентни поени на каматната стапка на даночните долгови. Исто така, одобрена е и државна гаранциска шема за

²⁸ Сите прикажани податоци за Република Србија се преземени од интернетската страница на Меѓународниот монетарен фонд. IMF - POLICY RESPONSES TO COVID-19 <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19> (пристапено на 20.5.2020)

банкарски заеми за мали и средни претпријатија (мерка во вредност од 240 милијарди српски динари или околу 2 милијарди евра), како и нови заеми за малите и средни претпријатија од Развојниот фонд (мерка во вредност од 24 милијарди српски динари или околу 204 милиони евра).

II.2.2 Преземени монетарни и макрофинансиски мерки

Централната банка на Србија (НБС) ја намалила основната каматна стапка од 2.25% на 1.75% и го стесни коридорот за каматните стапки од $\pm 1,25$ процентни поени до ± 1 процентен поен спрема референтната стапка. Исто така, овозможи ликвидност (во динари и евра) за банките преку дополнителни *swap* аукции и репо-трансакции на државни хартии од вредност. Покрај тоа, НБС вовеле тримесечен мораториум за сите отплати според банкарски заеми и договори за финансиски лизинг. Исто така, НБС ја продолжи својата практика на интервенирање на девизниот пазар за да ја смири прекумерната краткорочна нестабилност.

II.2.3 Реотворање на економијата

Од 21 април, започнало постепено олабавување на рестриктивните мерки за спречување на ширење на вирусот, кои вклучувале отворање на зелените пазари, фитнес центрите, фризерските салони, парковите, кафе-баровите, рестораните и дозвола за спортски активности на отворено. На 4 мај било дозволено повторно воспоставување на меѓуградскиот и јавниот превоз. На 7 мај била укината вонредната состојба, со што престанала забраната за движење на граѓаните. Потоа започнале со работа трговските центри, градинките и од средината на мај се дозволени комерцијални летови. Од 22 мај дозволен е влез во Србија без прикажување негативен тест на вирусот и за српските и за странските државјани.

II.3 РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА²⁹

Процената на властите е дека хрватската економија ќе биде значително погодена како резултат на пандемијата, имајќи предвид дека истата е зависна од остварените приходи во туристичкиот сектор, како и фактот дека Италија е нејзин најголем трговски партнер. На почетокот на кризата, хрватските власти брзо усвоиле 63 различни економски мерки, потоа надополнети и со други мерки, со цел зачувување на работните места и ублажување на ефектите врз економијата.

II.3.1 Преземени фискални мерки

Клучните преземени мерки вклучуваат: одложување на јавните давачки без камата за период од три месеци, кој може да биде продолжен за дополнителни три месеци доколку тоа е потребно; привремено прекинување на плаќањата на избрани фискални трошоци; бескаматни заеми на општините, хрватскиот Фонд за здравствено осигурување и Фондот за пензиско осигурување; субвенционирање нето минимални плати за три месеци, со можност за продолжување за уште три месеци и поврат на данок на граѓаните во рана фаза.

Понатаму, дел од ЕУ фондовите кои ги користи Хрватска, биле реалоцирани за микрозаеми, била воведена нова кредитна линија, придружена со мерки за

²⁹ Сите прикажани податоци за Република Хрватска се преземени од интернетската страница на Меѓународниот монетарен фонд. IMF - POLICY RESPONSES TO COVID-19 <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19> (пристапено на 20.5.2020)

побрза исплата на заеми со ниски каматни стапки. Владата, исто така, преземала мерки за откуп на непродадени земјоделски производи, производи од прехранбената индустрија, медицинска опрема и слични стратешки добра. Во подоцнежна фаза хрватската Влада вовела и други мерки: зголемување на субвенциите за нето минимална плата; намалување или отпис на даночните обврски на фирмите по основ на обрт и загуба; одложување на наплатата на данокот на додадена вредност и продолжување на рокот за завршните сметки за 2019 година.

II.3.2 Преземени монетарни и макрофинансиски мерки

Хрватската централна банка (ХЦБ) обезбедила дополнителна ликвидност, пружила поддршка на пазарот на државни хартии од вредност и привремено ги олеснила регулаторните барања кон банките.³⁰ Ликвидноста била обезбедена преку: (1) структурна, пет годишна репо-програма за ликвидност во износ од 3,8 милијарди куни (околу 500 милиони евра) по фиксна каматна стапка од 0,25%; (2) редовни неделни репо-аукции, (стапката за репо-аукциите била намалена од 0,30 на 0,05 проценти) и (3) намалување на соодносот на барањата за резервација на средства од 12 на 9%.

Исто така, била донесена одлука за одложување на отплатата на обврски спрема банките за период од три месеци, а одложувањето на отплатата на заемите за туристичкиот сектор може да важи и до крајот на јуни 2021 година. Во зависност од можностите и потребите на клиентите, може да се плаќа редовна камата за времетраењето на мораториумот, според постојниот распоред за плаќање, или рокот на достасување на заемот може да се продолжи за да се прилагоди месечните рати на заемот на можностите на клиентот и приливот на пари. На банките, исто така, им се забранила исплата на дивиденда на акционерите.

Понатаму, хрватската Банка за обнова и развој одобрила одложување на плаќањето на долговите за издадените заеми, за три месеци, како и понудила дополнителни заеми за ликвидност, извозни гаранции за фирмите.

II.3.3 Реотворање на економијата

На крајот на април хрватската Влада најавила постепено олеснување на мерките за спречување на ширење на вирусот во три фази. Така, веќе од крајот на април било дозволено започнување со работа за некои трговци – книжарници, музеи, галерии (со исклучок на трговските центри) и услужни дејности каде нема близок контакт со клиенти (кројачи, бравари). Воедно, продолжил со работа и јавниот транспорт во градовите, како и водниот сообраќај кон островите. Понатаму, од почетокот на мај било дозволено и започнување со работа на услужни дејности каде контактот со клиентите е неизбежен (фризери, козметички салони), како и реотворање на игралиштата и спортските терени. Започнувајќи од средината на мај, се дозволило јавно собирање во групи до 10 луѓе на отворено, како и реотворање на трговските центри, градинките и основните училишта (од прво до четврто одделение), кафе баровите и рестораните, спортските и фитнес центри и националните паркови. Се дозволило продолжување со работа и за домашниот авиопревоз. Во Хрватска сè уште се затворени основните училишта за одделенијата од петто до осмо, универзитетите, ноќните клубови, кината и театрите. На крајот

³⁰Интернетска страница на хрватската Народна банка <https://www.hnb.hr/en/home> (пристапено на 26.5.2020)

на мај Хрватска ги отвори своите граници за граѓаните на Австрија, Словачка, Чешка и Унгарија. Парламентарните избори се закажани за 5 јули 2020 година.

II. 4 ЦРНА ГОРА³¹

II.4.1 Преземени фискални мерки

Првично донесените мерки вклучуваат:

1. Укинување на акцизните давачки за медицинскиот алкохол кој се продава во аптеки;
2. Одложување на даночните давачки и социјалните придонеси;
3. Основање нов Инвестициски развоен фонд (ИРФ) со достапна кредитна линија во износ од 120 милиони евра, со цел подобрување на ликвидноста на претприемачите;
4. Одложување на лизинг плаќањата за имот поседуван од државата;
5. Авансни плаќања на изведувачи на капитални проекти;
6. Еднократна финансиска помош за пензионери со ниски примања и социјални случаи во износ од 50 евра поединечно (одвоени 1 милион евра за оваа мерка);
7. Зголемување на платите на здравствените работници за март за 15%.

Дополнително, Владата на Црна Гора на крајот на април одобрила втор пакет мерки во вредност од 75 милиони евра. Пакетот мерки вклучува:

1. Субвенционирање на платите за април и мај во висина од 70% од минималната плата, за вработените во економските дејности кои се затворени како резултат на пандемијата, за вработените кои не можат да работат поради грижа за деца под 11 години или вработени кои се во самоизолација или во карантин;
2. Субвенции од 50% од минималната плата за вработени во сектори изложени на ризик поради воведениот карантин;
3. Субвенции од 70% од бруто минималната плата за нови вработени во мали и средни претпријатија за шест месеци, ако истите се регистрираат како невработени;
4. Државните органи и компаниите во државна сопственост да воведат шест месечен мораториум на побарувањата од компании кои не работат поради пандемијата;
5. Дистрибутерите на електрична енергија да ги изземат фиксните ставки од сметките за електрична енергија за фирмите кои не работат поради карантинот;
6. Удвојување на субвенциите за електрична енергија за ранливите категории домаќинства;
7. Помош за земјоделскиот и риболовниот сектор, вклучувајќи еднократна помош за риболовците и плаќање на придонесите на регистрираните земјоделци;
8. Еднократна помош од 50 евра за сите регистрирани невработени лица кои не добиле никаква компензација.

³¹Сите прикажани податоци за Црна Гора се преземени од интернетската страница на Меѓународниот монетарен фонд. IMF - POLICY RESPONSES TO COVID-19 <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19> (пристапено на 20.5.2020)

II.4.2 Преземени монетарни и макрофинансиски мерки

Во март Централната банка на Црна Гора објавила одложување на плаќањето на заемите за период до 90 дена, кој може да се користи од сите должници, вклучувајќи и суспендирање на каматата и другите обврски врз основа на долгот. Дополнително, во мај било објавено дека банките можат да одобруваат нови одложувања на плаќањата за должниците кои се соочуваат со тешкотии поради пандемијата. Банките исто така можат под јасни услови да одобруваат реструктурирање на долгови, вклучувајќи и неосигурани заеми.

Централната банка исто така објавила мерки со кои привремено се забранува на банките да исплаќаат дивиденда на акционерите, освен во форма на капитал. Другите мерки вклучуваат одлука за преполовување на надоместокот што банките треба да го платат за повлекување ликвидност на задолжителната резерва и намалување на стапката на задолжителна резерва за 2 процентни поени.

II.4.3 Реотворање на економијата

Првата фаза на реотворањето на економијата започнала на 4 мај, со рестрикции за социјална дистанца, како и санитарни мерки. На многу малопродажни и услужни фирми (како фризерски салони, фитнес центри, автошколи и слично), им било дозволено да започнат со работа, а на граѓаните им се дозволило да ги посетуваат своите викендички лоцирани во други општини. Исто така, биле отстранети и рестрикциите за јавен и такси превоз во општините каде што немало активни случаи на заболени од вирусот. Исто така, се дозволило и постепено враќање кон одржување спортски активности. Во втората фаза (од 15 мај) било дозволено започнување со работа на рестораните, кафе-баровите, хотелските тераси, баровите на плажа, плажите и трговските центри. Меѓуградскиот превоз е дозволен од 1 јуни.

Изработила: Марија Мицевска Лазарова

Одобрила: Ева Јованова

Согласна: Фани Коровешовска

Раководител на Парламентарен институт

Златко Атанасов

ЛИСТА НА ИЗВОРИ

1. Westminster Foundation for Democracy, Public debt, parliaments, and the pandemic <https://www.wfd.org/2020/04/14/public-debt-parliaments-and-the-pandemic/>
2. Изменување и дополнување на Буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година - ребаланс („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 126/20)
3. Интернетска страница на Министерството за финансии - Известување за донесен ребаланс на Буџетот за 2020 година <https://finance.gov.mk/mk/node/8755>
4. Интернетска страница на Министерството за финансии - Известување за издадена еврообврзница <https://finance.gov.mk/mk/node/8786>
5. Coronavirus: Commission proposes €3 billion macro-financial assistance package to support ten neighbouring countries https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_716
6. Интернетска страница на НБРСМ - Одлука на ММФ: Нашата земја доби финансиска поддршка од околу 176 милиони евра <http://nbrm.mk/ns-newsarticle-soopstenie-1142020.nspx>
7. Економски мерки на Владата за справување со кризата од КОВИД-19 <https://vlada.mk/ekonomski-merki-covid19>
8. Одлука У. бр. 44/2020 и У. бр. 50/2020 <http://ustavensud.mk/?p=19241>
9. Интернетска страница на Владата на Република Северна Македонија - Известување за третиот пакет економски мерки <https://vlada.mk/node/21424>
10. Интернетска страница на НБРСМ - Вонредна седница на КОМП: Донесена одлука за намалување на основната каматна стапка на Народната банка на нивото од 1,75% <http://nbrm.mk/ns-newsarticle-soopstenie-1632020.nspx>
11. Интернетска страница на НБРСМ - Советот на Народната банка донесе неколку одлуки за поддршка на економијата <http://nbrm.mk/ns-newsarticle-soopstenie-1832020.nspx>
12. IMF - POLICY RESPONSES TO COVID-19 <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19>

Насоки за користење на истражувачките услуги на Парламентарен институт

Кој
ги користи
услугите?

- пратениците
- работните тела
- советите
- пратеничките групи
- генералниот секретар

Зошто?

за обезбедување објективни и непристрасни информации заради:

- подобра аргументирање на ставовите;
- подобра запознавање со предлог-законите и другите акти;
- кристализирање на идејата за поднесување предлог-закон;
- учество на јавни настапи, комуникација со граѓани и дипломатски посети

Како?

со поднесување барање за истражувачки работи:

- во писмена форма (на пропишаниот образец, потпишан лично од корисникот)
- во електронска форма (преку системот на е-парламент)

Кому
му се поднесува
барањето?

на раководителот на Парламентарен институт
(за дополнителни појаснувања во однос на темата и рокот,
истражувачот и раководителите се консултираат со корисникот
при добивањето на барањето и во текот на изработката на
истражувачката работа)

Какви услуги
и препорачан
минимален рок?

минимум работни дена:

- кратка информација	3
- тематски преглед	5
- хронолошки преглед	5
- статистички/квантитативен преглед	5
- компаративен преглед	7
- опширна информација	10

Што содржат
истражувачките
работи?

истражувачките работи се од информативна
природа, политички неутрални и објективни, се
фокусираат на факти и не содржат препораки, ниту
сугерираат решенија

Што
не може да
биде
побарано?

- правни совети и помош за индивидуални случаи;
- изработка на нацрт-закони или амандани;
- информации од надлежноста на други сектори во Собранието

parl.inst@sobranie.mk

070 409-544
070 320-341
070 320-349
070 320-348